

r d e r S t a t e n - G e n

Voorjaarsvergadering 2022

Kwartaalblad van de vereniging van oud-parlementariërs
29e jaargang
juli 2022
Nummer 110

NESTOR

INHOUDSOPGAVE

- 2 Van de redactie
- 2 Nieuwe Leden
- 3 Van het Bestuur
- 3 Oekraïne, een politieke en economische aardverschuiving
- Joost van Iersel
- 7 Column: Een schandaal
- Bob van den Bos
- 9 Ledenbijeenkomst
- 10 Rechter en Politiek: spanning in de democratische rechtsstaat
- Ruud Koole
- 13 Column: VOP
- Elske van Egerschot
- 14 Boekbesprekingen
“Een Europees Pandemonium
Kwetsbaarheid en politieke kracht”
auteur: Ruud van Middelaar
- Cees Bremmer
- 15 “Een fier en frank volk!”
Daadkracht en idealisme
auteurs: Éva Tuboly en Gerrit Valk
- Arie de Jong
- 17 Verschenen boeken
- 17 Overledenen
- 18 In Memoriam Clemens Cornielje
- Jan Hendrik Klein Molekamp
- 19 Veteranenzorg
- Theo (M.) van den Doel
- 22 Het nieuwe pensioenstelsel en Appa
- 23 Redactie
- 24 Interview Eppo Bruins

VAN DE REDACTIE

Om te beginnen wil de redactie de leden bedanken voor de positieve reacties op de nieuwe vormgeving van Nestor. Wij waren zelf ook wel ingenomen met het nieuwe formaat en de frisse aanblik. Dat laat onverlet dat er natuurlijk nog wel wat te verbeteren valt. Blijft u dus vooral opbouwende kritiek aan ons doorgeven.

In dit nieuwe nummer nogmaals een uitgebreid artikel over Oekraïne, nu meer vanuit economisch perspectief. Oekraïne zal nog wel een tijd nieuwswaardig zijn al zullen we er niet elk nummer aandacht aan kunnen besteden. Zowel Bob van den Bos als Eske van Egerschot hebben een column geschreven. Het is de laatste column van Eske. Ik wil haar namens de redactie hartelijk bedanken voor de columns die ze voor Nestor heeft geschreven. Wij gaan weer op zoek naar een nieuwe columnist(e). Als iemand zich geroepen voelt dan horen wij dat graag.

In dit nummer ook een overzicht van de stand van zaken van de Commissie Rechtspositie van de hand van Ad Nijhuis.

Op 10 juni is de voorjaarsbijeenkomst gehouden in het nieuwe onderkomen van de Tweede Kamer. In de middag is een bezoek gebracht aan het Oranjestad. Van de bijeenkomst en het bezoek vindt u in dit nummer een verslag. Als u er niet bij kon zijn dan kunt u lezen wat u heeft gemist.

Cees Bremmer heeft een recensie geschreven van het boek van Luuk Middelaar “Europees Pandemonium”. Een boek dat op geen beter moment had kunnen verschijnen. Paul van der Kraan heeft voormalig Tweede Kamerlid Eppo Bruins geïnterviewd en u kunt weer een overzicht vinden van recent verschenen boeken. Tot slot nog een mooie herinnering aan Clemens Cornielje die op 17 maart van dit jaar overleed.

Ik wil eindigen met iedereen een mooie zomer toe te wensen. Na twee jaar restricties is het een genoegen weer met vrienden uit eten te gaan, familie te bezoeken, tentoonstellingen te zien en op vakantie te gaan. Geniet ervan!

NIEUWE LEDEN

Hanneke Gelderblom
Eppo Bruins
Mathilde van den Brink

Livadiapaleis, conferentie van Jalta 1945

Oekraïne
politieke en economische
aardverschuiving

Joost van Iersel

Eerste doel is onvoorwaardelijk perspectief voor het oorlogsgebied

De brute inval van Rusland en de verzengende moordpartij en vernielingen hebben onze wereld in een paar weken volledig op zijn kop gezet. Vrijwel niemand had dit voorspeld of verwacht. Een reeks van Poetins standpunten en acties over de jaren heen deden geen alarmbellen rinkelen.

Allereerste prioriteit is het stoppen van het geweld, en dan zodanig, dat een nieuwe vredesordening binnen bereik komt. Dit vraagt van de NAVO precieze afstemming zowel als zelfbeheersing én daadkracht. De EU moet met eigen instrumenten en eigen visie haar rol kracht bijzetten.

De ijzeren consequenties van de oorlog in Tsjetsjenië (1999 – 2009 met de totale verwoesting van Grozny in 2003), de Russische ‘vredesmissie’ in Georgië in 2008, de onverhoedse annexatie van de Krim in februari 2014, en de strijd in de door Rusland opgeëiste republieken Donetsk en Loegansk bleken voor het Westen1 geen verontrustende signalen. Pas één week voor de inval op 24 februari werd in West-Europa de stormbal gehesen. Inmiddels woedt het oorlogsgeweld en wordt de halve wereld door de gevolgen aanzienlijk te getroffen. Het Westen en vooral West-Europa hebben Poetin volkomen verkeerd ingeschat. Allereerste prioriteit is het stoppen van het geweld, en dan zodanig, dat een nieuwe vredesordening binnen bereik komt. Dit vraagt van de NAVO precieze afstemming zowel als zelfbeheersing én daadkracht. De EU moet met eigen instrumenten en eigen visie haar rol kracht bijzetten.

¹ Met gedeeltelijke uitzondering van de Amerikaanse en Britse veiligheidsdiensten

Oekraïne verweven met én los van Rusland

Geografische ligging telt. Nederland heeft zijn ligging eeuwenlang profijtelijk kunnen uitbuiten. Die rust is Oekraïne niet gegund. Het ligt op de geweldschaal aan het andere eind. De gebieden ten oosten van de Dnjepr werden in 1686 onderdeel van het Keizerrijk Rusland, terwijl het westen Pools bleef. Een opkomende Oekraïense nationale identiteit leidde in 1917 tot de Oekraïense Volksrepubliek. Daarop werd deze opgeslokt door de Sovjet-Unie tot het na de val van het communisme in 1991 een onafhankelijke democratie werd. Stalin is Oekraïne heel hard te staan gekomen. Allereerst met de verstikkende hongersnood in 1933 door de mislukte industrialisering van de landbouw als gevolg waarvan 13% van de Oekraïense bevolking om het leven kwam! Eind jaren dertig dreef Stalin de Grote Zuivering door, die ook Sovjet-Oekraïne trof. Daarna werd het tussen Duitsland en Rusland gelegen gebied door Hitler en Stalin gezamenlijk gemangeld, later gingen ze tegen elkaar te keer en werd het tussengebied vervolgens door ieder afzonderlijk uitgemoord. Zo zijn er door Russisch en Duits geweld tussen 1933 en 1945 in Polen, de Baltische landen, Belarus en Oekraïne - de *Blood Lands* - 14,5 miljoen mensen omgebracht via massamoorden, dus nog los van hongersnood, concentratiekampen en het slagveld² Onder dezen waren 5,4 miljoen Joden. In de oorlog werd het Oekraïense leger door de Russen overigens voor de smerigste klussen jegens de Duitsers ingezet.

De ontwikkeling in het Westen, gericht op economische groei en verhoging van het levenspeil, tegenover de verstarring aan Russische kant, was de belangrijkste reden tot een implosie van het Sovjetblok in 1990. Het Westers overwicht resulteerde in een flinke expansie van de NAVO en van de EU. Maar Oekraïne lag aan de verkeerde kant van de grens. De afspraken muntten niet uit door helderheid en rond Rusland bleef zijn invloedssfeer gehandhaafd. Onder Gorbatsjov, onder Jeltsin en de toen ontstane chaos, en later onder de autocraat Poetin, omringd door zijn Petersburgse KGB-kliek, kreeg die invloedssfeer steeds een verschillend stempel. In 1991 riep Oekraïne zijn onafhankelijkheid uit tegen de expansiedrift van Moskou, wat

resulteerde in een 30-jarige strijd. Soevereiniteit leverde Oekraïne maar geringe manoeuvreerruimte op, terwijl in menig opzicht de integratie van Oekraïne in Rusland eerder toe- dan afnam.

Oekraïne: van frozen conflict zone tot oorlogsgebied

In 1991 wordt Oekraïne een *frozen conflict zone* met een nadere invulling in 1994, toen (Russische) kernwapens uit Oekraïne verdwenen in ruil voor onafhankelijkheid. In 2004 volgt de Oranjerevolutie tegen corruptie en de invloed van Rusland. In 2014 dreigt de opbloeiende relatie tussen Oekraïne en de EU te worden verstoord met als gevolg de fameuze opstand *Euromaidan*, d.i. Europaplein. De onmiddellijke Russische tegenactie is overname van de Krim. De pro-Russische President Janoekovitsj vlucht naar Moskou, zijn plaats wordt ingenomen door pro-EU President Porosjenko. Russische militaire interventies in Donetsk en Loegansk, een in meerderheid Russischtalig gebied met luidruchtige separatisten, worden geïntensiveerd. Boven dit gebied wordt ook de MH17 neergeschoten. Het Westen onthield zich van enige noemenswaardige reactie. In 2014 komt het wel tot een associatie met de EU, overigens onder fors verzet van Nederland, waar een misplaatst referendum een tegenstem van 62% opleverde! Sinds de Krim (2014) werkt Oekraïne met steun van de VS en de NAVO aan de modernisering van de krijgsmacht en afdoende militair materieel. In 2019 wordt de uit het niets opgedoken Volodymyr Zelensky tot president gekozen, die het onvervalste pro-Europese beleid een duidelijk profiel geeft. Toen Poetin wilde ingrijpen, trof hij een zeer vastberaden tegenstander aan. Hoe harder de Russen erop inhakken,

Toen Poetin wilde ingrijpen, trof hij een zeer vastberaden tegenstander aan. Hoe harder de Russen erop inhakken, hoe meer eenheid de bevolking toont, inclusief delen van de Russischtaligen! Zelensky stijgt tot grote hoogten.kracht bijzetten.

Odessa

hoe meer eenheid de bevolking toont, inclusief delen van de Russischtaligen! Zelensky stijgt tot grote hoogten.

We zijn vertrouwd geraakt met het dramatische beeld van tot de bodem kapot gebombardeerde steden, het stelselmatig beschieten van burgerdoelen, woonwijken en openbare gebouwen, en ook regelrechte moordpartijen, dit alles in flagrante tegenspraak met het oorlogsrecht. Inmiddels zijn tienduizenden militairen en duizenden burgers omgekomen. De humanitaire tragedie is manifest. Meer dan 5 miljoen Oekraïners vluchtten naar Europa en nog eens 7 miljoen was binnenslands op de vlucht. Samen meer dan 25% van de bevolking! Inmiddels gaan er alweer 1,5 miljoen huiswaarts. Poetin volgt steeds hetzelfde patroon: politieke dreiging en bij geen gehoor met meedogenloos geweld erin, totdat het resultaat is bereikt. Geheel volgens stalinistisch recept! Maar nu?

Ongekende Westerse tegenacties in een stroomversnelling

Het Westen beantwoordt immers deze confrontatie en de geweldsexplosie in ongekend tempo en dito maatregelen met drieërlei inzet: a. ondersteunen van Oekraïne en zijn bevolking, militair en humanitair; b. isoleren van Rusland; c. verminderen van Europese kwetsbaarheid, militair en in energie. Vluchtelingen worden door heel Europa heen opgevangen, met Polen en andere buurlanden voorop. Er is veel financiële en medische steun. Met hun gedomerniseerd leger houden de Oekraïners zich verrassend goed staande, wat de Russen dwingt tot herziening van de aanvalsplanning. Het front concentreert zich nu op Donbas, de havegebieden in het zuiden en de corridor daartussen.

De VS en Europa werken aan steeds meer en zwaarder militair materieel. 40 landen nemen aan wapenleveranties deel. De VS nemen vérrweg het grootste deel voor hun rekening, vanaf 2014 al \$6,4 mld. voor training, materieel en interoperabiliteit met de NAVO en vanaf 2021 nog eens \$4.6 mld. voor een waaier aan militair materieel. Biden voteert nu nog \$40 miljard meer! Europa levert voor ongeveer €1 mld. aan humanitaire en medische hulpmiddelen en wapens. De EU zelf koopt tot €2 miljard wapens in. Daar komen nu nog extra miljarden bij. Zo zijn het Westen en Europa de oorlog ingezogen.

De ommezwaai van Duitsland is spectaculair. De 2%-norm, een injectie van €100 miljard in defensie, en levering van (enig) zwaar militair materieel aan het front is een revolutionaire koerswijziging. Voor Nederland, dat via de NAM en anderszins altijd uit was op goede zakelijke verhoudingen met Moskou, is het beeld eveneens fundamenteel gekanteld.

Voor al de Amerikanen zetten zich vanaf dag één in op isolement van Rusland. Alleen langdurige en consequente sancties werken. De ervaringen in het verleden zijn niet hoopgevend, maar het ziet er nu wel beter uit dan ooit. Er is brede weerstand tegen het Russisch geweld. China en India nemen niet deel en ook elders zijn flinke hiaten, maar anderen kiezen wereldwijd (Japan, Korea!) wel onze zijde. Rusland is uit de Raad van Europa gezet en ook uit verschillende organen van de VN. Poetin krijgt ongekende weerstand. Finland en Zweden gaan toetreden tot de NAVO en ook het neutrale Zwitserland voegt zich naar de NAVO. De zware sancties zijn zeer gevarieerd, zoals die

Treinstation

² Zie Timothy Snyder, *Blood Lands*, een afschrikwekkende schildering van bovengenoemd strijdtoneel

tegen honderden oligarchen, van wie de rekeningen en de eigendommen in het Westen zijn geblokkeerd, het kappen van handelsrelaties en het stoppen van activiteiten door heel veel Westerse bedrijven in Rusland, wat daar leidt tot lege schappen in de winkels, talrijke ontslagen en het opdrogen van technische samenwerking. Hierbij hebben de Russen heel wat te verliezen. De meest harde sanctie, het stopzetten van energie-import uit Rusland, stuitte echter op stevige weerstand van Duitsland en anderen. Maar veel is in beweging. De EU en Brussel werken actief scenario's uit.

Oekraïne is het zoveelste bewijs van de Europese kwetsbaarheid. Eindelijk lijken hieruit concrete conclusies worden getrokken. De 2%-NAVO-norm wordt eindelijk serieus genomen. De Duitse buitenlandse politiek berustte decennia op vertrouwen op Washington, terwijl ten aanzien van Rusland de magische formule *Wandel durch Handel* gold. Dit kaartenhuis is totaal ingestort. De ommezwaai van Duitsland is spectaculair. De 2%-norm, een injectie van €100 miljard in defensie, en levering van (enig) zwaar militair materieel aan het front is een revolutionaire koerswijziging. Voor Nederland, dat via de NAM en anderszins altijd uit was op goede zakelijke verhoudingen met Moskou, is het beeld eveneens fundamenteel gekanteld. Het Russisch geweld leidt tot een gesloten front van de NAVO, uitbreiding in Scandinavië en modernisering van het militaire apparaat door heel Europa heen. Maar tot dusver was Europa sterk Russisch energie-afhankelijk: 40% van onze gasimport, 46% van de kolen en 27% van de olie. Hartstochtelijke pleidooien tot een stop van dit alles kunnen gebrek aan alternatieve energie, die ook nog eens climate proof is, niet verhullen.

EU: kleur bekennen en koersvastheid vereist

De verhouding EU – Rusland is volkomen asymmetrisch. Democratie tegenover autocratie, *soft power* tegenover *hard power*, gebrek aan fossiele energie tegenover overvloed daarvan, economische voorspoed en consumëntisme tegenover militarisering, open samenleving tegenover repressie en staatspropaganda. Onze cultuur wordt gedreven door Europese waarden. De Russische traditie staat daar haaks op. De strijd om Oekraïne is de confrontatie van twee onverenigbare stelsels. Dat maakt de inzet van deze oorlog tot meer dan een strijd om territoire alleen. Het belangrijkste argument voor Europese betrokkenheid was dan ook de brute inval van Rusland in een soeverein land. Nationale soevereiniteit is een grondwaarde van de EU en de VN. De discussie in de EU gaat dan ook over het toekomstig borgen van soevereiniteit en democratische vrijheden van Oekraïne. Maar vooreerst vereist de ernst van de situatie weinig anders dan Biden's retoriek en beleid om Poetin op de knieën te krijgen.

Asymmetrie of niet, op veel fronten waren de belangen van de EU en Rusland verweven: in energie, handel en investeringen, en via (persoonlijke) financiële vervlechtingen. Met de sancties kiezen NAVO en EU nu voor een radicaal uitsnijden van Rusland en Russen uit hún internationale verkeer. Voor de VS is dit heel wat eenvoudiger dan voor de EU: geen energie-import uit en nauwelijks handel mét Rusland. Cynisch genoeg verdienen de Amerikanen alleen maar aan deze oorlog. De Commissie, zoals zo vaak de enige met een lange-termijn visie, sjoerde al jaren geleden vergeefs aan een Europese energiemarkt met een ontwikkeling van alternatieven. Polen en de Baltische landen – de

Blood lands van weleer! – waarschuwden al jaren. Nu moet dat alles in een geforceerd tempo worden gerealiseerd. Europa betaalt een hoge prijs voor 30 jaar zorgeloosheid en regelrechte slordigheid. Het betekent in alle scenario's hogere energieprijzen en aanwending van eigen bronnen. Ook Groningen zal daar niet aan ontsnappen! Naast energie gaat het ook om zeldzame grondstoffen en om tarwe vooral voor ontwikkelingslanden. In tal van sectoren volgen nu ook prijsstijgingen, distorsies en onvoorspelbaarheid bovenop inflatie en rentestijging en dus de nodige onrust over de koopkracht.

Met slogans over een geopolitiek Europa zijn we er nog lang niet. Concrete keuzes en koersvastheid zijn hard nodig. Ook Den Haag moet kleur bekennen en daarop aansturen, een voorwaarde om vanuit de tragiek van vandaag nieuwe kansen voor morgen te scheppen.

Rusland slaat een diepe en tragische krater in het Europese landschap, waarvan de gevolgen tot in alle uithoeken van de EU voelbaar zijn. De volgende stap is een wapenstilstand, wil deze krater niet ontaarden in een etterende wonde. Maar hoe? Wie zijn met onwrikbare fronten de onderhandelaars? Zijn de Amerikaanse en Europese belangen steeds identiek? En zo niet, wat dán? Het initiatief ligt bij Washington, niet bij Europa. Ook Den Haag toont zich veeleer afstandelijk en laconiek. De existentiële vraag over meer Europese defensie – binnen NAVO – is niet meer te ontlopen. We krijgen politiek, economisch en sociaal nog veel voor onze kiezen. Zelfs tegenover een Rusland aan de verliezende hand en binnenlands gemor kan aanhoudende confrontatie Europese eenheid verder onder druk zetten. Met slogans over een geopolitiek Europa zijn we er nog lang niet. Concrete keuzes en koersvastheid zijn hard nodig. Ook Den Haag moet kleur bekennen en daarop aansturen, een voorwaarde om vanuit de tragiek van vandaag nieuwe kansen voor morgen te scheppen.

Bob van den Bos

Een schandaal

Kunnen wij oud-parlementsleden het politieke nieuws nog wel goed duiden? Of staan we er te ver van af?

De Volkskrant onthulde op de voorpagina dat Rutte eigenhandig sms'jes op zijn oude Nokia had gewist. Ik dacht, nou en, wat kan mij dat schelen, is er echt niets belangrijkers aan de hand? Helemaal mis. Het bleek een fiks schandaal. De Tweede Kamer ruimde een hele dag in om erover te debatteren. Aan grote woorden geen gebrek. De democratische orde trilde op haar grondvesten. Volgens de archiefwet had Rutte rechtmatig gehandeld maar dat deed er niet toe. Ook in de media kreeg de minister-president ervan langs als de saboteur van een nieuwe open bestuurscultuur. De heisa over berichtjes op een telefoon roept de vraag op of de eis van 'transparantie' inmiddels niet is doorgeslagen.

In artikel 68 van de Grondwet staat dat ministers en staatssecretarissen de door een of meer Kamerleden

gevraagde inlichtingen dienen te verstrekken, mondeling of schriftelijk, mits deze niet strijdig zijn met het belang van de staat. Het niet of onvoldoende informeren van het parlement is de bekende 'doodzonde'. Volgens de staatsrechtgeleerden Bovend'eert, Voermans, Munneke en Kummeling moeten als regel alle gevraagde inlichtingen en documenten verstrekt worden en bestaat er geen 'generieke verschoningsgrond' met uitzondering van het staatsbelang. *

Achtereenvolgende kabinetten hebben niettemin geprobeerd beperkingen aan te brengen. Uit brieven van de minister van BZK (2002, 2016) blijkt dat de identiteit van ambtelijke adviseurs niet bekend mocht worden omdat de Kamer dan ambtenaren en bewindspersonen tegen elkaar zou kunnen uitspelen. Daarom werden de adviezen geanonimiseerd. De minister van BZK schreef de Kamer in 2019: 'Het is staand kabinetsbeleid dat stukken die zien op intern beraad geen onderdeel vormen van het debat met de Kamer.' Ook wilde de regering zelf bepalen in welke vorm de inlichtingen werden verschaft, mondeling (toelichting mogelijk) of schriftelijk. De genoemde staatsrechtgeleerden vinden het evenwel 'zeer onwenselijk' dat bewindspersonen het parlement niet informeren over 'intern beraad'. Het is niet aan de regering om zelf restricties aan te brengen bij het verstrekken van inlichtingen. Het belang van de staat als uitzonderingsgrond is echter geen juridisch eenduidig begrip en dus politiek rekbaar. Handelt de regering tegen het staatsrecht of zijn opvattingen van de geleerde juristen niet wetenschappelijk maar politiek van aard?

In de huidige praktijk is nauwelijks meer sprake van een minimum aan wederzijds vertrouwen tussen regering en parlement (althans bij de oppositie). De regering wordt verweten informatie achter te houden of te verdonkeremanen, of de aanlevering te trainen: wat mis ging mag niet naar buiten komen. Bewindspersonen en ambtenaren vrezen op hun beurt misbruik van artikel 68 van de Grondwet. Het aantal documenten en berichtjes dat op korte termijn opgevraagd kan worden is vrijwel onbeperkt en het beslag op het departement staat soms niet in verhouding tot de beleidsrelevantie van de vraag. En waarom zou je appjes vastleggen als dat bij telefoongesprekken niet gebeurt?

Volgens bovengenoemde staatsrechtgeleerden is een bewindspersoon gehouden om bij de indiening van een wetsontwerp alle argumenten en overwegingen te verstrekken die aan het voorstel ten grondslag liggen, inclusief tegenargumenten en risico's. Maar een parlement is natuurlijk geen 'evenwichtig' wetenschappelijk symposium. Elke minister verdedigt het eigen beid of wil een voorstel aangenomen krijgen en richt zijn/haar betoog daarop. Het achterhalen van informatie die een minister niet uit zichzelf geeft behoort tot het vakmanschap van een parlementslid. Een bewindspersoon is verantwoordelijk voor eigen beleidskeuzes, niet voor adviezen van wie dan ook.

Mijn conclusie is dat in ons democratisch bestel algemene overeenstemming nodig is tussen regering en parlement over de praktische toepassing van artikel 68 GW. Openbaarheid is van essentieel belang voor het vertrouwen in politiek en bestuur. Zoekgeraakte documenten en geheugenverlies dragen niet bij aan een gezonde democratie. Het parlement van zijn kant moet niet ad libitum documenten opeisen of misplaatste stennis maken over - altijd uit de context gelichte! - berichtjes. Een minister-president dient vertrouwelijk met zijn collega's te kunnen communiceren om de eenheid in zijn kabinet te bewaren. Dat lijkt mij toch echt een staatsbelang.

Rutte gaat vast zijn eigen appjes op de nieuw iPhone censureren, dan is er geen staatstoezichthouder nodig. De nieuwe politieke cultuur! Wat sta ik daar als oud-parlementslid ver van af.

*Parlement en Wetenschap, De reikwijdte van artikel 68 in de Grondwet, 2020

Ledenbijeenkomst 10 juni 2022

De ongestructureerde entree in de Tweede Kamer (geen geldige Rijkspassen meer!) van de ongeveer 50 deelnemers aan de Voorjaarsbijeenkomst verliep toch nog vrij soepel. De welkomstwoorden van Kamervoorzitter Vera Bergkamp compenseerde ruimschoots de moeizame binnenkomst. Zij gaf uitleg over de inrichting van de tijdelijke (hoe lang is tijdelijk?) plenaire zaal, waarbij het opviel dat naast de Nederlandse, de Europese vlag ontbrak! Ook sprak zij haar ongerustheid uit over de verruimde omgangsvormen in onze nationale vergaderzaal en de wijze waarop zij met het Presidium deze probeert te veranderen. De opening van onze voorjaarsbijeenkomst werd afgerond met een groepsfoto van de Kamervoorzitter te midden van de VOP-leden.

Nadat de -sinds 3 november 2021 16 overleden parlementariërs staande werden herdacht, werden -onder leiding van voorzitter Wiebenga- het verslag van de vorige vergadering en de jaarverslagen vastgesteld, alsmede de leden van de kascontrolecommissie benoemd.

De inleiding van Ruud Koole over de Nederlandse rechtsstaat (zie volgende artikel) werd gevolgd door een levendige discussie.

Na de lunch in het Ledenrestaurant, volgde het bezoek aan het Oranjehotel, waar vicevoorzitter Edmund Wellenstein -wiens vader Mom Wellenstein aldaar als gevangene verbleef- en medewerker Mark de Witt ons ontvingen en eerstgenoemde een zeer interessante toelichting gaf over de totstandkoming van dit nationaal monument. In het Oranjehotel, de ere naam voor de Scheveningse gevangenis, zaten gedurende WO2 meer dan 25.000 gevangenen, waarvan 250 op de nabije Waalsdorpervlakte werden gefusilleerd. De indrukwekkende video's en audioverhalen van voormalige gevangenen en het bezoek aan het cellencomplex, waaronder de dodencel, maakte diepe indruk. Met een oproep om spoedig weer het Oranjehotel -zo mogelijk met(klein) kinderen te bezoeken, werd in de tijdelijke locatie van Nieuwspoor de Voorjaarsbijeenkomst besloten.

Rechter en Politiek: spanning in de democratische rechtspraak

Samenvatting van de lezing op 10 juni 2022

Inleiding

Recent deed de voorzieningenrechter uitspraak in de zaak Gündogan/Volt. Het was duidelijk dat de partij Volt in deze kwestie erg amateuristisch had gehandeld. De kritische inhoudelijke overwegingen van de rechter waren daarom begrijpelijk, maar de rechter liet die volgen door een voorziening: twee Kamerleden kregen een bevel om tegen hun zin een fractie met een ander te vormen. Staatsrechtelijk is dat problematisch, want strijdig met het vrije mandaat (lastverbod). Je kunt fractieleden niet verplichten iemand toe te laten tot hun fractie.

Dit voorbeeld laat de spanning tussen rechter en politiek zien. Door die spanning vallen soms termen als rechterlijk activisme, dikastocratie, juristocratie, ook in het internationale debat hierover. Dit laat zien dat we in een nieuwe fase zijn beland in een eeuwenlang debat over de verhouding tussen rechter en politiek.

In mijn boek *Twee Pijlers, het wankel evenwicht in de democratische rechtsstaat* (Amsterdam, Prometheus, 2021) besteed ik hier uitvoerig aandacht aan, maar het boek gaat over meer.

Twee pijlers van in de democratische rechtsstaat

De democratische rechtsstaat wordt gedragen door twee pijlers van overheidsinstituties. De *electorale pijler* omvat instituties die direct of indirect gebaseerd zijn op verkiezingen en daaraan hun legitimatie ontleent. Het gaat dan op nationaal niveau met name om de regering en het parlement, waarvoor ook het kiesstelsel en de politieke partijen van belang zijn. Binnen de electorale pijler vindt de laatste tijd een verschuiving van macht plaats van parlement naar regering; een proces ook wel aangeduid met termen als gouvernementalisering en presidentialisering.

De *niet-electorale pijler* omvat van oudsher de rechterlijke macht, maar ook steeds meer andere onafhankelijke instituties in Nederland en in Europa: ZBO's, onafhankelijke autoriteiten (AFM, AP, ECB, Europese Agencies). Gesproken wordt van een wildgroei. Met name de – door de EU vereiste – onafhankelijke autoriteiten vormen een probleem: onafhankelijk: ja, maar hoe dan gelegitimeerd? Hun democratische legitimatie is zwak of ontbreekt. Ook de Raad van State heeft zich over de gebrekkig geregelde ministeriële verantwoordelijkheid recentelijk in een 'ongevraagd advies' zorgen gemaakt.

Tussen de electorale en de niet-electorale pijler vindt een verschuiving plaats naar de laatste. Gecombineerd met de eerdergenoemde verschuiving van parlement naar regering, leidt dit tot een dreiging van *ont-parlementarising* en *ontdemocratisering*, zo concludeer ik in mijn boek. Draagt de veranderde verhouding tussen rechter en politiek daaraan bij?

Korte geschiedenis verhouding rechter en politiek in Nederland

In 1824 schreef de dichter Bilderdijk zijn gedicht 'Rechtspraak', waarin de volgende regels waren opgenomen:

*"De Wet was 't door mijn mond, niet ik die de uitspraak gaf
De Wet-zelv schreef my voor, hetgeen bij 't vonnis-
strijken Den Rechter gelden moet voor onomstootbre
blijken"*

In de frase 'De Wet was 't door mijn mond, niet ik die de uitspraak gaf' hoort men duidelijk Montesquieu's opvatting doorklinken van de rechter als 'La bouche de la Loi'. De rechter spreekt op basis van de wet, niet meer en niet minder.

Bij Montesquieu denkt men al gauw aan de 'Trias politica' al heeft hij die term zelf nooit gebruikt. Deze leer van de machtscheiding was ooit duidelijk zichtbaar in de allereerste grondwet van 1798. In latere grondwetten is dat niet het geval. Er zijn tijden geweest dat de leer door sommigen (zoals de calvinistische rechtsfilosoof Dooyeweerd aan het begin van de 20e eeuw) werd verafschuwd. Maar de laatste decennia wordt de trias weer vaak van stal gehaald, ook al is zij niet geheel op Nederland van toepassing. De rechter is weliswaar onafhankelijke rechter, maar de scheiding van wetgevende en uitvoerende macht is heel lastig vast te stellen, door de gezamenlijke wetgevende macht van regering en parlement. Daarom spreekt men hier eerder van machtsveiwicht dan van machtscheiding.

Maar wat daar ook van zij: de onafhankelijkheid van de rechterlijke macht dient buiten elke discussie te staan; daarover is men het eens. Lange tijd ging dit ook gepaard met een zeer terughoudende houding van de rechter ten opzichte van de politiek (de twee andere machten). Toch veranderde er wel wat in de loop van de tijd. Enkele voorbeelden maken dit duidelijk:

- * *Meerenbergerarrest (1879)*: alleen formele wetgever mag regels stellen die door straffen worden gehandhaafd. Dit betekende een versterking van de rol van het parlement.
- * *Lindenboom/Cohen-arrest (1919)*: verruiming van het begrip 'onrechtmatige daad': niet alleen strijdig-

heid met de wet, maar ook met 'maatschappelijke zorgvuldigheid' kan een handeling onrechtmatig maken. De rechter stelt dit vast: dus niet op basis van expliciete wetstekst! Bijzonder is dat dit gebeurde in de tijd van de invoering van het algemeen kiesrecht. Met name voor (linkse) nieuwkomers in het parlement was dit slikken: heb je eindelijk (meer) invloed via het parlement, gaat de rechter - buiten de door het parlement vastgestelde wetten - recht vinden. Anders gezegd: naast wettoepassing ging de rechter zich ook bezighouden met rechtsvinding.

- * *De administratieve rechtspraak* bleef lange tijd, in elk geval deels, hybride: twee typen beroepsmogelijkheden: op een rechter, en op een bestuursorgaan, afhankelijk van de regeling. Er verschoof in de loop van de tijd steeds meer naar de rechter, maar het Kroonberoep bleef bestaan. Zelfs de grondwetswijziging van 1983 veranderde daar niets aan. Maar twee jaar later verdween het toch (Benthem casus), op basis art 6 EVRM (onafhankelijke rechter).

- *Dit mensenrechtenverdrag (1953)* zou steeds belangrijker worden, maar de Nederlandse rechter blijft zeer lange tijd (tot in de jaren zeventig) zeer terughoudend in het toetsen aan dit internationale verdrag (art 94 GW). Hoogleraar vergelijkend publiekrecht Tim Koopmans zei daarover in 1978: 'De Hoge Raad, die in dit opzicht de toon heeft gezet, bleef de Nederlandse traditie van deferentie jegens de wetgever trouw. Deze houding vertaalde zich in een serie interpretatietechnieken, die de Conventie (nu EVRM) in het Nederlandse recht tot een betrekkelijk onschuldig instrument hebben gereduceerd'.

Maar dat was nog in de jaren zeventig. Vanaf dat moment veranderde er veel. Ik noem een paar ontwikkelingen die van belang zijn.

- * Het karakter van de wetgeving veranderde in de loop der jaren: van codificatie naar modificatie (instrumenteel gebruikt van de wet). Er kwam steeds meer kaderwetgeving, waardoor duidelijke normen soms niet meer in de formele wet staan, en de rechter toch moet rechtsspreken. De politieke reikwijdte van de rechter nam hierdoor (vaak noodgedwongen) toe.

- Het veranderende karakter van wetgeving heeft in het bestuursrecht geleid tot een versnelling in de ontwikkeling van door de rechter (niet de politiek!) van algemene beginselen van behoorlijk bestuur: opnieuw rechtsvinding door de rechter buiten de wet, al zouden na 1994 een aantal van die beginselen in de nieuwe Algemene Wet Bestuursrecht zouden worden opgenomen.
- Sinds 1994 is het mogelijk dat belangenorganisaties naar de rechter kunnen stappen om op te komen voor een bovenindividueel belang. Sindsdien is in Nederland, maar ook daarbuiten, daar in toenemende mate gebruik van gemaakt door maatschappelijke organisatie (Ngo's) op het terrein van mensenrechten, milieu etc. *Public interest litigation*, heet dat in het Engels.

Heden: Urgenda en constitutionele toetsing

De Urgenda-zaak, over het niet halen door de overheid van de beoogde reductie van Co2-uitstoot, is een inmiddels beroemd voorbeeld van *public interest litigation*. Stichting Urgenda kreeg van de Hoge Raad gelijk op basis van een wel *zeer extensieve interpretatie* van de artikelen 2 (recht op leven) en 8 (recht op eerbiediging van privé-, familie- en gezinsleven) van het EVRM. Een knappe juridische redenering wellicht, maar wanneer een even goede juridische redenering ertoe had kunnen leiden dat de rechter de zaak bij de politiek had gelaten, moet je altijd voor het laatste kiezen. Mijn zorg is dat wanneer de tamelijk activistische houding van de rechter in dit geval zich zou herhalen in andere gevallen, de rechter zich teveel in politieke vaarwater begeeft en dat maakt de rechter zeer kwetsbaar. Mocht de Hoge Raad deze uitspraak doen? Ja, en dus moet je je bij deze uitspraak neerleggen. Was het verstandig? Daar kunnen vraagtekens bij worden gezet. Of, zoals hoogleraar Besselink het nog voorzichtig zei: 'De Hoge Raad heeft in het Urgenda-arrest de grenzen tussen rechtsprekende en de andere politieke machten verlegd, zo niet geschonden'. We moeten oppassen dat de kritische formule van collega-politicoloog *Peter Mair* eens opperde realiteit wordt, namelijk dat 'democratie' steeds vaker wordt beschouwd als invloed van maatschappelijk organisaties die zeggen namens de burgers te spreken maar

er niet in slagen een parlementaire meerderheid van hun gelijk te overtuigen en daarom naar de rechter stappen om daar hun gelijk af te dwingen. In de provocerende formule van Mair: *democratie = Ngo's + rechters*.

Van dikastocratie, gouvernement des *juges*, juristocratie, regering door rechters, is in Nederland echter vooralsnog geen sprake. En dan moeten we zo houden. Maar de politieke reikwijdte van de rechterlijke macht is wel sterk toegenomen en daarom moeten we alert zijn. Dat betekent volgens mij ook dat we zeer voorzichtig moeten zijn met het introduceren van constitutionele toetsing door de rechter. Ook internationaal is de ontwikkeling evident: steeds meer democratiën kennen een vorm van constitutionele toetsing door rechters. Nederland is een uitzondering.

Het verbaast daarom niet dat in recente zienswijzen van de Raad van State en de Hoge Raad gepleit wordt voor rechterlijke constitutionele toetsing, weliswaar niet door een Constitutioneel Hof, zoals in 2018 door de Staatscommissie Parlementair Stelsel bepleit, maar door gewone rechters. Dat houdt dat het toetsingsverbod in artikel 120 GW, dat in feite gaat over de vraag wie het laatste woord heeft over de interpretatie van de Grondwet, moet worden geschrapt. Tot nu toe geldt: dat is de wetgever, niet de rechter. Daar willen beide Hoge Colleges van Staat dus nu van af.

Maar ook anderen vragen daarom, vooral velen uit de juridische beroepswereld. Ik kan me niet aan de indruk onttrekken daar dat soms een sterk antipolitiek sentiment achter schuilgaat: de politiek bakt er niets van en dus moet het maar worden overgelaten aan de rechters. Een verdere verschuiving van de electorale naar de niet-electorale pijler.

Daarom roep ik op tot terughoudendheid. Ten eerste: wat voegt het schrappen van artikel 120 GW toe aan reeds bestaande mogelijkheden? De rechter kan wetten in formele zin immers al wel toetsen aan grondrechten zoals die in internationale verdragen zijn opgenomen. Toetsing aan de Grondwet zou vooral nodig zijn om de Grondwet aan relevantie te laten winnen, zeggen de Raad van State en de Hoge Raad. Dat is wel een tamelijk magere redengeving.

Ten tweede: wanneer het wel iets substantieels zou toevoegen aan het bestaande arsenaal, ondermijnt het de

positie van de democratisch gelegitimeerde wetgever (de electorale pijler), die toch al onder druk staat. Wanneer constitutionele toetsing door de wetgever onvoldoende zou zijn, moet daaraan iets gebeuren. De na de kindertoeslagenaffaire opgestelde Handreiking Constitutionele Toetsing (BZK, januari 2022) is een goed begin.

Ten derde: politisering van de rechterlijke macht, moet worden voorkomen. Juist in het belang van een onpartijdige, onafhankelijke positie van die rechterlijke macht.

Daarom ben ik wél blij met de opvatting van beide Hoge Colleges van Staat dat een Constitutioneel Hof onwenselijk is, ook al bevindt Nederland zich hiermee in een uitzonderingsituatie.

De Hoge Raad zegt in de recente zienswijze heel scherp:

‘Er zijn landen waarin een constitutioneel hof bestaat dat een bepaling van een wet in formele zin ongeldig kan verklaren. Het parlement heeft in die landen ervoor gekozen, anders dan traditiegetrouw in de Nederlandse rechtscultuur het geval is, om een deel van de eigen zeggenschap over de geldigheid van wetgeving af te staan aan een rechtscollege waarvan de rechters veelal voor een beperkt aantal jaren en op basis van politieke overwegingen worden benoemd’

Slot

Terugkerend naar de Twee Pijlers in de titel van mijn boek: verdere verschuiving van macht van de electorale pijler naar de niet-electorale pijler is ongewenst. Waar er problemen zijn in de electorale pijler moeten die vooral dáár worden opgelost en niet door er nog meer macht aan te onttrekken. Want dan dreigt ont-parlementarisering en ont-democratisering.

Door de grotere politieke reikwijdte van de rechter heeft de verhouding tussen rechter en politiek haar grenzen bereikt. Het goede nieuws is dat de hoogste rechtscolleges in Nederland zich daar in hun zienswijzen behoorlijk van bewust zijn. Nu de politiek nog.

ELSKE VAN EGBERSCHOT

Pieter Omtzigt en Laurens Dassen boden op 9 mei jl. de Kamer hun Nota aan voor meer regels tegen de lobbyactiviteiten, vooral gericht op bewindspersonen. Het is een pakket van voorstellen bestaande uit: een wettelijke gedragscode, een handhavingsautoriteit, een lobby-register en boetes voor overtreders. Hun voorstel moet volgens beide heren in het licht gezien worden van de nodige cultuuromslag op bestuurlijk niveau en de daarbij horende noodzakelijke transparantie. De veronderstelling lijkt daarmee dat de maatschappelijke roep om een nieuwe bestuurscultuur mede op deze wijze gerealiseerd wordt. De vraag is echter: welk probleem proberen we hier nou precies op te lossen, welke maatregelen zijn daarbij mogelijk en zijn die ook voldoende proportioneel? Aldus: dragen we bij aan een nieuwe en transparante bestuurscultuur door regels op te leggen aan bewindslieden om te voorkomen dat ze beïnvloed worden vanuit private, publieke en maatschappelijke organisaties? Transparantie over gesprekken die er tussen deze partijen plaatsvinden lijkt mij alleen maar goed, maar daarmee is de kous wat mij betreft ook wel af. Een autoriteit waar bewindslieden zich de eerste drie maanden na aantreden moeten melden, op bijscholing moeten en het bijbehorend sanctieregime, lijken allemaal uit te gaan van de premisse dat bewindspersonen dit nodig hebben om hun integriteit te kunnen bewaken. Nogal paternaliserend en moraliserend van beide heren, maar wel leuk voor de Bühne. Als we echt iets willen doen aan de mogelijke beïnvloeding van bewindspersonen en Kamerleden, dan zouden we moeten beginnen bij het onderzoeken of zijzelf en hun staf voldoende geëquipeerd zijn om hun taak te vervullen zonder te hoeven steunen op selectieve informatie van buitenaf. Hebben zij bijvoorbeeld voldoende menskracht hiervoor en ontbreekt het hen wellicht aan andere zaken? Die discussie zou ik veel liever voeren dan een schooldocent/politieagent om te tuigen voor bewindspersonen.

Een Europees Pandemonium

Kwetsbaarheid en politieke kracht

Cees Bremmer

Tijdens het schrijven van deze bijdrage worstelt de Westerse wereld door de Russische inval met de uitdaging van de Oekraïne-crisis. En dat op een moment dat we nog op adem komen van de coronacrisis, het thema van Luuk van Middelaar's vorig jaar verschenen boek, "Een Europees Pandemonium", met als ondertitel "Kwetsbaarheid en politieke kracht". Het werk belicht het optreden van de Europese Unie tijdens de afgelopen mondiale coronacrisis.

zichtbare en hoorbare beproevingen. Tegelijk schuilt in het pandemisch rumoer niet enkel tweespalt en twist; maar is er eveneens de verrassing van een gedeelde ervaring: de ontdekking dat er met het verloren paradijs, een gezamenlijk huis in de tijd te winnen is. Voorgaande, deels verkort weergegeven passages, ontleen ik aan de Proloog (p.12).

Van Middelaar, historicus en filosoof, en verbonden aan de Universiteit van Leiden, noemt zijn boek uitdrukkelijk een "essay". Doel ervan is het aangeven van blijvende veranderingen en vernieuwingen in de Europese Unie als gevolg van de coronacrisis. "Een weging van de impact van het virus op de Unie zal ons inzicht in de rolwisselingen en plotwendingen in Europa's politieke theater verhelderen en verdiepen", aldus de auteur (p.21). Juist omdat die crisis "een scherpe lens biedt op de kracht en zwakte van de Europese politiek - op humeuren, motieven, krachten vormen, tijdlagen in de Unie".

In deze crisis openbaarde zich acuut een kloof tussen geldend recht en gevraagde verantwoordelijkheid, zo betoogt Van Middelaar. Op zo'n moment is het aan "de scheppende politiek" om bruggen te slaan en vernieuwing tot stand te brengen (p.26). Immers onverwachte situaties voegen zich niet naar bestaande regels. Wat zich dan afspeelt is de overgang van "governance naar government" (p.36).

Evenals eerdere publicaties, zoals "De passage naar Europa" of "De nieuwe politiek van Europa", is lezing van zijn "essay" een bijzondere ervaring. Van Middelaar's schrijfstijl is origineel en scherpzinnig. Hij beschikt over een grote dosis eruditie, wat meermaals blijkt uit de aangehaalde wetenschappelijke en literaire bronnen. Als voormalig medewerker van Eurocommissaris Bolkestein en van de voorzitter van de Europese Raad Van Rompuy kent hij de werking van de EU-machinerie van binnenuit. Ingewikkelde politieke processen en taferelen weet hij in compacte, frisse stijl te duiden en te verhelderen. Met aansprekende begrippen als "gebeurtenissen-politiek", "regelpolitiek" of "institutionele binnensfeer en tussensfeer" om er enkele te noemen, weet hij de lezer in zijn betoog vast te houden.

Pandemonium is de naam van de hoofdstad of citadel van de Hel in John Miltons bekende Paradise Lost. Demonen houden er huis in een wilde chaos van lawaai en gekrijs. Een pandemie, een epidemie op wereldwijde schaal, is overigens geen pandemonium. Maar er dansen tijdens dit mondiale verschijnsel wel vele valse profeten rond het vuur van de verwarring. Verder is er sprake van grote

Uit de Epiloog van dit 200 pagina's tellende werk over de coronacrisis als "Een historische ervaring" citeer ik hierna enkele concluderende passages (p.84,5).

- "De Unie heeft dynamische veerkracht getoond".
- "Onmiddellijk handelen in de coronacrisis heeft de metamorfose van de Unie van marktregulator naar gebeurtenissenbedwinger niet alleen bekrachtigd, maar ook versneld en verdiept".
- "De ingrijpendste historische ervaring uit 2020 was het plotse bewustzijn van Europa's geopolitieke eenzaamheid".
- Want wat in het onontkoombare geopolitieke titanengevecht van de komende decennia moet worden verdedigd, is het voortbestaan van de Europese gezamenlijkheid, als democratie, beschaving en body politic. Ook dat vraagt om het afwerpen van zwartgalligheid en een robuuste levenswil".

Het woord "geopolitiek" viel zojuist een paar keer. Voor de coronacrisis als gebeurtenis hanteert de auteur de metafoer van steeds wijdere kringen die ontstaan wanneer iemand een steen in de vijver werpt (p.64). Geopolitiek ziet hij hierbij als de vierde en laatste kring van de door hem beschreven rimpelingen. In het slothoofdstuk, getiteld "Geopolitiek. Tussen Volksrepubliek en Verenigde Staten" komt dit thema aan bod. Enkele flitsen daaruit volgen hierna (p.157vv).

- Europa is in deze coronaramp niet de redder-in-nood, zeg een soort Rode Kruis van de wereld, maar nu zelf beklagenswaardig slachtoffer.
- De corona-pandemie dwingt Europa tot een postkoloniale blik op de Chinese Volksrepubliek, tot een post-Atlantische blik op de VS en tot het opnieuw bepalen van de

eigen continentale positie en identiteit. Het pandemisch inferno en het corona-grootmachten gevecht hebben het Europese publiek de ogen geopend voor de eigen afhankelijkheid van spullen als vaccins en mondkapjes; dus voor eigen kwetsbaarheid. Strategische autonomie als vorm van controle over de eigen toekomst is een eerste noodzakelijk antwoord. De militaire en nucleaire afhankelijkheid van de VS kan niet in een handomdraai ongedaan gemaakt worden.

- De pandemie legt voor Europa scherp de kans op "geopolitieke vereenzaming" bloot.

Dat vraagt volgens Van Middelaar van ons continent een strategische wending en vereist een doelgerichte regie en erkenning van historische verbondenheid. Was het niet Merkel, zoals hij schrijft, die "na de dubbele opdoffer van Brexit en Trump in 2016" een jaar later in mei 2017 uitriep dat het tijd wordt ons lot als Europeanen in eigen handen te nemen?

De auteur heeft per saldo vertrouwen in Europa's kracht tot een adequaat antwoord op die nieuwe geopolitieke uitdagingen. Zoals het eind mei 2020 gelanceerde plan voor een coronaherstelfonds van ca 750 miljard Euro een ongekende -en tot kort daarvóór ondenkbare- doorbraak en monetaire vernieuwing betekende. Met de overeengekomen innovatie van schulduitgifte ontstond er ineens een markt voor EU-schuld papier. De Unie kon, ondanks aanvankelijk ook taai Nederlands verzet, schulden gaan maken. Of zijn optimisme, zoals in de Epiloog (p.184/5) doorschemert, gerechtvaardigd is? Laat ik afrondend De Gaulle opvoeren, die eens zei: "het einde van de hoop is het begin van de dood".

Arie de Jong

‘Een fier en frank volk!’

Gerrit Valk en Éva Tuboly

In 1956 was de Hongaarse opstand. Die werd bloedig onderdrukt door de Sovjet-Unie: Hongarije lag in de invloedssfeer van de Sovjet-Unie en was lid van het Warschau Pact. De Sovjet-Unie accepteerde geen liberaal communisme, laat staan het idee in Hongarije om uit het Warschau Pact te treden. De invasie van Sovjetroepen maakte dat duizenden Hongaren vluchtten over de grens met Oostenrijk. Daar werden de vluchtelingen opgevangen, en al snel doorverwezen naar een aantal landen dat vluchtelingen wilde opvangen. Een deel van deze vluchtelingen kwam terecht in Nederland.

65 jaar na dato gingen Éva Tudoly en Gerrit Valk praten met een aantal van deze mensen of, in een enkel geval als de betrokkene inmiddels was overleden, met een kind van deze gevluchte Hongaren. Nu was Éva zelf één van die vluchtelingen, maar ze was nog een peuter van vier toen ze werd meegenomen door haar ouders naar Nederland. Haar verhaal staat in het boek dat ze samen met Gerrit Valk schreef, maar ik denk dat het boek er vooral ook kwam, omdat ze nieuwsgierig was naar de verhalen van mensen die de vlucht bewust hadden meegemaakt.

Waarom vluchtten ze uit Hongarije weg? Hoe ging die vlucht? Wat bracht hen in Nederland en hoe ging hun leven verder?

Het is een gemakkelijk leesbaar boek geworden met veertien interviews, het verhaal van Éva, een interessant hoofdstuk hoe het verloop was van de gebeurtenissen in 1956 en een interessant afsluitend hoofdstuk. Uiteraard ligt de parallel met de inval van Rusland in Oekraïne nogal voor de hand. Het leert dat het nauwelijks ter zake doet of je met een communistisch bewind te maken hebt of niet. Het gaat om machtspolitiek, een gebrek aan respect voor de soevereiniteit van een ander land, misleidende argumentatie en als enig doel: het onderdrukken van aangrenzende landen, die je als Sovjet-Unie of Rusland rekent tot je invloedssfeer. En tegelijk de machteloosheid van de rest van Europa, dat wordt opgezadeld met de mensen die een land ontvluchten dat voor hen geen toekomst meer biedt.

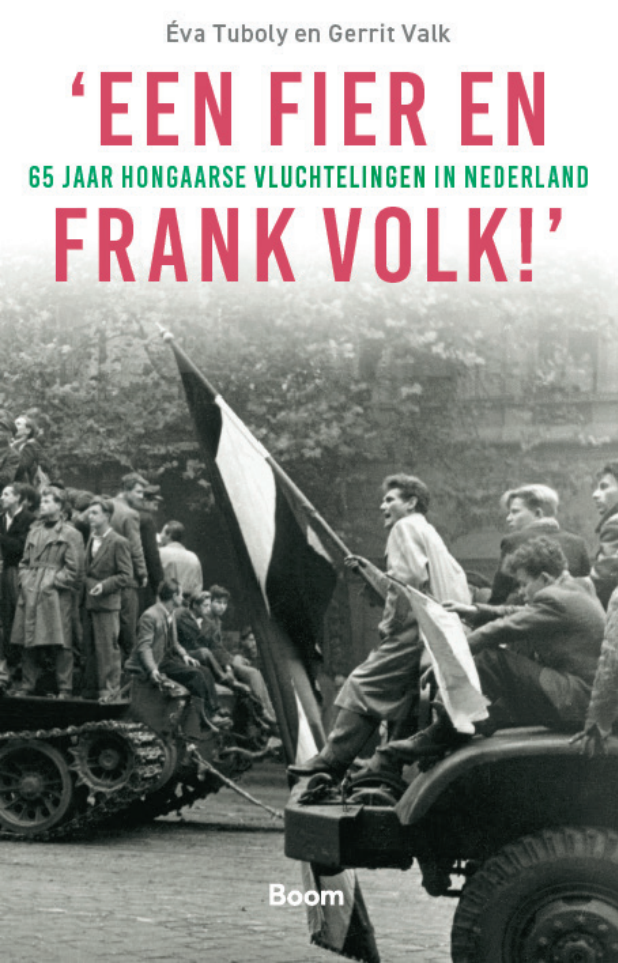
De Hongaarse opstand had een voorgeschiedenis. Vlak na de Tweede Wereldoorlog hadden de communisten onverwacht veel minder stemmen behaald dan de boerenpartij en de sociaaldemocraten. Dit leidde tot een staatsgreep door de communisten en onderdrukking van de bevolking. Na enige jaren leek het erop dat enige ontdooiing mogelijk was, na de dood van Joseph Stalin, met de aanstelling van Imre Nagy als minister-president. Die tornde weliswaar niet aan communistische principes, maar de harde kanten gingen eraf. Daartegen was oppositie, onder leiding van Rákosi, en die zag kans met steun van Moskou om Nagy weg te werken uit de partij en uit de regering. Nadat Chroesjtsjov begin 1956 op het partijcongres van de Communistische Partij van de Sovjet-Unie afstand nam van Stalin, wat in de Sovjet-Unie en daarbuiten insloeg als een bom, meende men in Hongarije dat weer enige ontdooiing mogelijk was. Dat bleek een misrekening en de opstand die gaandeweg groeide werd neergeslagen door troepen uit de Sovjet-Unie. Dat liep op 25 oktober 1956 uit op een bloedbad. Ongeveer 200.000 Hongaren vluchtten naar Oostenrijk en vandaar verder naar andere landen. In de Verenigde Staten werden ongeveer 70.000 vluchtelingen opgenomen. Nederland nam ongeveer 3000 vluchtelingen op. In de jaren erna keerden ongeveer 20% daarvan terug naar Hongarije, om uiteenlopende redenen.

De vluchtelingen werden in Nederland zeer warm verwelkomd. Bij aankomst van een trein met vluchtelingen in Utrecht was er een menigte, inclusief Koningin Juliana. Al snel, ook al was er grote woningnood, werden verspreid over geheel Nederland woningen vrijgemaakt waar de vluchtelingen konden komen wonen. Er werd gezorgd voor werk, wat makkelijk ging want er waren in de wederopbouw veel handen nodig. Uit de gesprekken blijkt niet alleen de dankbaarheid van de betrokkenen, maar ook dat ze snel integreerden in de Nederlandse samenleving. Men leerde Nederlands, de kinderen gingen naar Nederlandse scholen, er was geen sprake van discriminatie. Het gaat te ver die gesprekken hier na te lopen, maar ze zijn ook leerzaam rond het algemene vraagstuk hoe je vluchtelingen effectief kunt opvangen.

Het is een aardig detail om te lezen dat sommige vluchtelingen voor Nederland kozen, omdat ze in de jaren twintig een paar weken in Nederland waren geweest door een project om Hongaarse kinderen at aan te laten sterken. Vanaf 1920 kwamen zo'n 30.000 kinderen naar Nederland, door een particulier initiatief. Dat kwam uit de gereformeerde kerk, en het had wel wat voeten in de aarde toen bleek dat veel Hongaarse kinderen katholiek waren en niet welkom waren in de gereformeerde gastgezinnen. Het leidde ertoe dat ook België mee ging doen, waar katholieke kinderen wel welkom waren.

Onze internationaal secretaris Gerrit Valk heeft nu al verschillende boeken op zijn naam staan. En in elk ervan spreekt de historicus, met oog voor detail en voor de grote lijnen. Dit boek is compleet anders dan zijn vorige over de geschiedenis van het betaalde voetbal in Nederland.

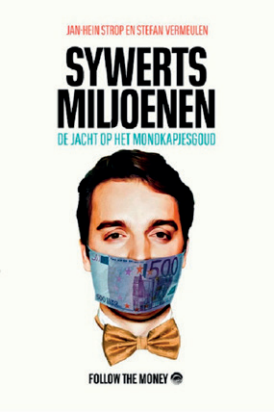
Éva Tuboly en Gerrit Valk: 'Een fier en frank volk!' (Boom, 2021; € 20,-)

Verschenen boeken

Sywerts miljoenen

De jacht op het mondkapjesgoud
Auteurs: Jan-Hein Strop & Stefan Vermeulen

Eigen welzijn eerst

Hoe de middenklasse haar liberale waarden verloor
Auteur: Roxane van Iperen

Wij zijn met velen

Haar zorgen over het Nederland van nu, over de tegenstellingen tussen mensen en over de polarisatie in de samenleving
Auteur: Sigrid Kaag

Mandaat

Autobiografie: mijn strijd voor gelijke rechten
Auteur: Boris Dittrich

Waakzaam burgerschap

Vertrouwen in democratie en rechtsstaat herwinnen
Auteur: Ernst Hirsch Ballin

Overleden

Overleden VOP-leden

Bas van der Vlies (8 november 2021)
Lid van de Tweede Kamer voor de SGP (1981-2010)

Herman Schaper (30 november 2021)
Lid van de Tweede Kamer voor D66 (1981-1982) en van de Eerste Kamer (2015-2019)

Marijn de Koning (30 november 2021)
Lid van de Tweede Kamer voor D66 (1994-1998)

Piet Bukman (16 maart 2022)
Lid van de Eerste Kamer voor het CDA (1981-1986) en van de Tweede Kamer (1989 en 1994-1998)

Clemens Cornielje (17 maart 2022)
Lid van de Tweede Kamer voor de VVD (1994-2005)

Bouke Beumer (10 april 2022)
Lid van de Tweede Kamer voor de ARP/CDA (1975-1979) en het Europees Parlement (1979-1994)

Marian van der Meer (6 mei 2022)
Lid van de Eerste Kamer voor de PvdA (1983-1995)

Hubert Fermina (21 mei 2022)
Lid van de Tweede Kamer voor D66 (1994-1998)

Andere overleden oud-parlementariërs

Vic Bonke (14 februari 2022)
Lid van de Tweede Kamer voor de LPF (2002-2003)

Martha Vonk (11 maart 2022)
Lid van de Eerste Kamer voor de PvdA (1977-1981)

David Luteijn (13 april 2022)
Lid van de Eerste Kamer voor de VVD (1987-1995)

Mohamed Rabbae (17 mei 2022)
Lid van de Tweede Kamer voor GroenLinks (1994-2002)

IN MEMORIAM

Clemens Cornielje

1958-2022

Op 17 maart overleed Clemens Cornielje op 63-jarige leeftijd. Meer dan 20 jaar heeft hij in de Haagse politiek doorgebracht. Begonnen als beleidsmedewerker van de VVD-fractie in verschillende functies werd hij in 1994 zelf kamerlid. In de hele periode lag zijn hart bij het onderwijs; in zijn tweede periode combineerde hij zijn woordvoerschappen met het vice-fractievoorzitterschap van de VVD-fractie. Bovendien zat hij als lid van het Presidium geregeld met de Tweede Kamer voor. Graag had hij dit willen vervolgen met een staatssecretariaat van onderwijs. Had hij de eerste keer er begrip voor dat een vrouw de voorkeur kreeg, in 2004 was hij zeer teleurgesteld dat hij voor de tweede keer werd gepasseerd. Wel werd hij voorzitter van de onderwijscommissie; een taak die hij met veel inzet vervulde. Hij hechtte erg aan artikel 23 van de Grondwet, die vrijheid van onderwijs garandeerde. Toen de VVD-fractie dit artikel bij motie ter discussie stelde, stemde hij als enige van zijn fractie tegen. Hoewel hij zeer loyaal was aan de VVD, waren zijn principes hem meer waard. Het was voor hem wel een signaal om naar een functie elders te kijken.

Tot zijn eigen verbazing werd hij in 2005 benoemd tot Commissaris van de Koningin in Gelderland. Voor hem een droombaan, gezien het feit dat zijn vader burgemeester was geweest van de Gelderse gemeente Angerlo. Maar ook een droombaan omdat zijn verbindende kwaliteiten hier veel meer tot zijn recht kwamen dan bij een kabinetspost het geval zou zijn geweest. Al was de sfeer begin van deze eeuw nog niet zo polariserend als nu.

Integriteit van bestuur was voor hem een leidend thema. Zeker van belang, omdat in Gelderland net enkele

Gedeputeerden gedwongen waren om af te treden. Zoals bij alle Commissarissen was het benoemen van burgemeesters een belangrijke taak. Wat opviel was dat hij veel burgemeesters, die in hun functie beschadigd waren geraakt, een tweede kans bood. Hij vond dat iedereen recht had op om van zijn of haar fouten te leren.

In 2010 werd Clemens voor het eerst met kanker geconfronteerd. In 2012 namen alle Gelderse burgemeesters afscheid van hem, omdat zijn ziekte verder werken onmogelijk maakte. Nieuwe medicijnen brachten de kankercellen niet alleen tot stilstand, maar maakte het hem ook mogelijk weer in zijn functie terug te komen. Een proces dat zich nog enkele malen zou herhalen. Die vechtlust kenmerkte hem, zeker in de laatste jaren. Door zijn openheid over zijn ziekte gaf hij hoop aan vele mensen met dezelfde ziekte.

In 2019 beëindigde hij zijn functie als Commissaris van de Koning. Na 13 jaar was het goed om het stokje over te dragen. Hij wilde graag terug naar den Haag, maar dan als Eerste Kamerlid. Helaas heeft de hersentumor en daarna een hersenvliesontsteking dit onmogelijk gemaakt. Maar toch herstelde hij weer, maar elke keer met meer beschadigingen. Een kat met negen levens schreef de Volkskrant in zijn in memoriam.

Clemens Cornielje keek met veel dankbaarheid op zijn leven terug, ondanks het steeds toenemend aantal beperkingen. Een gedreven parlementariër en overtuigd liberaal is heen gegaan.

Jan Hendrik Klein Molekamp

Veteranenzorg

*Theo M.
van den Doel*

Het militaire beroep is een bijzonder beroep. In afwijking van andere risicovolle beroepen heeft de militair de plicht de opgedragen taken overal ter wereld uit te voeren. Soms moet de militair hierbij actief geweld gebruiken en loopt daarbij een groot risico. Dit vormt de basis van de bijzondere verantwoordelijkheid van de overheid voor haar militairen. Op welke wijze de overheid die zorgplicht in de periode 1945-2015 is nagekomen, was de hoofdvraag van het onderzoek.

Periode 1945-1990

Na afloop van de Tweede Wereldoorlog ontbrak de wetgeving voor oorlogsslachtoffers. Voor de materiële compensatie van het getroffen overheidspersoneel (oud-strijders) werd in 1947 de militaire pensioenwet aangepast. Daarmee was voor de overheid de kous af. Militaire oorlogsslacht-

offers die door een geringe overheidsuitkering in financiële problemen kwamen, konden aankloppen bij de particuliere steunfondsen.

Voor immateriële hulp en nazorg ontbrak het beleid. De overheid hield geen rekening met de 'verlate' psychische gevolgen voor militairen die in gewapende conflicten waren ingezet. Toch was op dit punt relevante wetenschappelijke kennis bij het ministerie van Oorlog aanwezig. Eind jaren veertig werd de overheid door het parlement op de noodzaak van veteranenzorg gewezen. Deze oproep zette niet aan tot beleid.

In de naoorlogse periode bevond de veteraan (oud-militair) zich in niemandsland. Voor de overheid bestond hij niet. Begin jaren tachtig ontwikkelde Defensie een nazorgbeleid voor militaire oorlogsslachtoffers. Dit was een reactie op de aanbeveling van een adviescollege dat was ingesteld om de behoefte aan immateriële hulp voor oorlogsslachtoffers in

kaart te brengen. Door onvoldoende capaciteit bij de militaire sociale dienst werd het nazorgbeleid niet uitgevoerd. De Indië-veteranen waren geen oorlogsslachtoffers en behoorden daarom niet tot de doel-groep. Toen midden jaren tachtig wetgeving werd voorbereid voor immateriële hulp aan oor-logs- en geweldsgetroffenen vroeg het parlement aandacht voor deze veteranen. Dit leidde tot de aanstelling van de Vertrouwensman Oud-militairen Indiëgangers. Op basis van zijn rapport werd de problematiek toegevoegd aan de wetgevingsagenda voor oorlogs- en ge-welds-getroffenen. Onderscheid tussen oorlogsgetroffenen en veteranen wilde de overheid voorkomen. Maar de Tweede Kamer besloot anders. Dit effende de weg voor specifiek beleid: de Veteranennota (1990). Dit beleid was in de eerste plaats bedoeld voor de Indië-veteranen. Onder druk van het Veteranenplatform werd de doelgroep uitgebreid tot alle oud-militairen die in oorlogs- of vergelijkbare omstandigheden waren ingezet. Niet de proactieve inzet van de overheid maar het maatschappelijke en politieke proces (1975-1990) voor immateriële hulpverlening aan burgeroorlogsslachtoffers vormde de opmaat voor het veteranenbeleid.

Periode 1990-2015

De beleidsontwikkeling is in te delen in twee periodes. De eerste periode (1990-2005) werd gekenmerkt door een terughoudende overheid, waarbij een totaalvisie op de veteranenzorg ontbrak. Er werden geen lessen getrokken uit eerdere missies en de intentie tot verdere be-leidsont-wikkeling ontbrak. Dat deed zich ook voor in 1993 toen werd besloten tot een vrijwilligerskrijgsmacht. Het minis-terie van Defensie beschouwde de veteranenzorg niet als haar verantwoordelijkheid maar als een maatschappelijke aangelegenheid. Dit interne standpunt werd niet met het parlement gedeeld. Ad hoc beleid was het resultaat. Deze opstelling vertraagde de ontwikkeling van het veteranenbe-leid. In de tweede periode (2006-2015) was er sprake van een meer structurele beleidsontwikkeling en institutionali-sering van de veteranenzorg.

De redactie streeft ernaar publicaties door derden te laten bespreken. Omdat in dit nummer en het volgende extra aandacht is voor Defensie plaat-sen wij bij wijze van uitzondering een bijdrage van Theo van den Doel over zijn proefschrift 'Nederland en zijn veteranen 1945-2015'. Een bewerking van het proefschrift 'Nederland en zijn veteranen 1945-2015' waarbij ook de veteranenzorg tijdens de periode 1815-1940 wordt betrokken, verschijnt in oktober a.s. bij de Walburg Pers on-der de titel Veteranenzorg 1815-2015.

In de periode 1945-2015 heeft zich een ontwikkeling in het beleid voorgedaan van een 'afstandelijke' overheid naar een 'betrokken' overheid. Aan het eind van de onder-zochte periode heeft het gebrek aan een strenge selectie, psychologische keuring, nazorg, erkenning en waardering plaatsgemaakt voor een reeks van maatregelen die de zorgplicht van de overheid institutioneel en wettelijk veran-kerd (Veteranenwet, 2011).

Die geleidelijke overgang in de houding van de overheid had te maken met de veranderende werkelijkheid. Vredes-missies behoorden in de periode van de Koude Oorlog niet tot de reguliere hoofdtaken. Na 1990 vereiste de expeditio-naire vrijwilligerskrijgsmacht een ander 'zorgmodel'. Als geprobeerd wordt de opstelling van de overheid te dui-den, dient zich de primaire taak van de krijgsmacht aan: het leveren van gevechtskracht. De focus was gericht op de actief dienende militair. De nazorg voor oud-militairen/ veteranen behoorde daar niet toe. Politiek en ambtenarij hadden als referentiekader het beeld van het vredesleger. Alles was gericht om de verschillen in voorzieningen en rechtspositie tussen de militair en de burger te verkleinen. Een bijzondere status voor veteranen paste daar niet in.

Veteranenzorg: de praktijk

In de studie is nakoming van de zorgplicht tijdens een zestal missies beschreven. Deze missies vertonen een aantal raakvlakken voor wat betreft de tekortkomingen van de overheid. Er was sprake van manco's bij de selectie van het personeel, een (te) korte voorbereidingstijd en tijdens de uitvoering een gebrek aan personeel. Bij een viertal missies vertoonde de na-zorg tekortkomingen. Bij een drietal missies was geen sprake van objectieve voorlichting en werd de missie rooskleuriger voorgesteld dan zij in werkelijkheid was. Bij terugkomst ontmoette de militair vervolgens veel onbegrip. Zijn verhalen strookten niet met het beeld dat de samenleving van de missie had. Dit onbegrip in de samenleving leidde bij de veteraan vaak tot frustratie en een gevoel van miskenning. Dat was niet alleen het geval bij de inzet in Nederlands- Indië, maar ook bij de uitzending naar Korea en Libanon. Tijdens de missie in Uruzgan werd er door de regering te veel het accent gelegd op de 'opbouwmissie'. De vele gevechten die door de Task Force Uruzgan met de Taliban zijn gevoerd werden door de regering niet gerapporteerd. Volgens de Uruzgan-veteranen werd hun inzet hiermee tekortgedaan.

De uitvoering van de nazorg aan veteranen werd lange tijd belemmerd door het ontbreken van een adequaat veteranenregistratiesysteem. Pas in 2007 werd dit systeem operationeel.

In het onderzoek wordt onder meer geconcludeerd dat er sprake is van een kort 'politiek geheugen' waardoor de overheid onvoldoende lering trekt uit eerdere missies. Het is van belang dat de overheid nut en noodzaak van militai-re missies beter onderbouwd. Dat is niet alleen van belang voor de militair (moreel, zingeving) maar ook voor het maatschappelijk draagvlak dat medebepalend is voor de erkenning en waardering van de veteraan na terugkomst van een missie.

Het nieuwe pensioenstelsel en de gevolgen daarvan voor het Appa

De bijdrage van de commissie in het recente december-nummer betrof de noodzaak voor en de hoofdlijn van het nieuwe pensioenstelsel. Inmiddels is het betreffende wetsvoorstel bij de Tweede Kamer ingediend. Het wet-gevingstraject zou volgens planning nog dit jaar moeten worden afgerond zodat de transitie van het oude naar het nieuwe stelsel tijdig kan starten. Of dit haalbaar wordt is overigens de vraag. Alleen de Memorie van Toelichting en de artikelsgewijze toelichting beslaan al zo’n 350 pagina’s. Om de veiligheid van ons pensioen onder het nieuwe stelsel te waarborgen is grote zorgvuldigheid geboden. Het is immers niet niks, dit ‘achtergesteld loon’ is onze bestaanszekerheid na pensionering en de materie blijft ingewikkeld. Omdat het Appa een afwijkende, eigenstan-dige pensioenregeling is, is de eerste basale vraag of deze eigenstandige positie onder het nieuwe stelsel überhaupt kan blijven bestaan en of dit in de nieuwe situatie ook wen-selijk zou zijn. De commissie rechtspositie heeft daarom de verschillende mogelijkheden verkend.

1. Handhaven huidige Appa-regeling

In principe is het mogelijk de huidige Appa als eigenstan-dige regeling te handhaven. Daarbij worden de uitkeringen voor de pensioenen van politieke ambtsdragers zoals voorheen betaald uit de rijksbegroting (BZK) respectie-velijk uit de begroting van de betreffende lagere overheid (bijvoorbeeld bij wethouders). Dit in plaats van de gebrui-kelijke financiering vanuit een fonds waarin de premies zijn gestort, overeenkomstig de pensioenwetgeving. De optie ‘handhaven’ ligt echter politiek niet voor de hand omdat deze strijdig is met het recente pensioenakkoord waaraan kabinet en Tweede Kamer gebonden zijn.

2. Appa-regeling aanpassen aan het nieuwe stelsel

Een tweede optie is het aanpassen van de Appa-regeling aan het nieuwe stelsel.Dit impliceert dat de huidige finan-ciering via de begroting geheel vervangen dient te worden door kapitaaldekking door middel van fondsvorming. Overigens had de Tweede Kamer daar al eerder om gevraagd (motie Van der Hoeven, 2001). In het naar aan-leiding daarvan uitgebrachte advies (‘Advies modernisering en fondsvorming politieke pensioenen’ commissie Dijkstal III, 2006) wordt echter geadviseerd om niet tot een eigen Appa-fonds over te gaan. Een dergelijk fonds zou niet al-leen te gering van omvang zijn maar zou evenmin voldoen aan het wettelijk vereiste van een paritair samengesteld bestuur van werkgevers- en werknemersvertegenwoordi-gers. Die zijn er immers niet.

3. Appa onderbrengen bij het ABP

De commissie Dijkstal noemt twee alternatieve mogelijk-heden waarbij wel tot fondsvorming wordt overgegaan. Namelijk het ABP-reglement onverkort van toepassing verklaren dan wel het Appa-pensioen als zelfstandige entiteit laten deelnemen in het ABP-fonds waarbij in de ‘eigen’ Appa-wet de aanspraken geregeld worden. In beide

gevallen wordt de premie voldaan vanuit de begrotingen. De commissie Dijkstal had voorkeur voor de laatste variant en wees daarbij op de (i.v.m. vroeg pensioen) bijzondere regeling voor militairen binnen het ABP die ook een zelfstandige entiteit zijn. Het is echter zeer de vraag of de commissie Dijkstal deze voorkeur nu zestien jaar later ook nog zou hebben. Inmiddels zijn de Appa-aanspraken al geheel geharmoniseerd met die van het ABP-reglement en is een afzonderlijke regeling van dezelfde aanspraken in de Appa-wet niet zinvol. Het ABP-bestuur is overigens tegen afzonderlijke regelingen binnen het fonds.

4. Het ABP van toepassing verklaren voor alle politieke ambtsdragers

Naar het oordeel van de commissie rechtspositie is het ABP-reglement integraal van toepassing verklaren op alle politieke ambtsdragers de min of meer logische vervolgstap nu het Appa inmiddels volledig is geharmoniseerd met de ABP-regeling. Daarmee komt ook het verschil tussen politieke ambtsdragers die nu al onder het ABP vallen (bijvoorbeeld burgemeesters) en de politieke ambtsdragers met een Appa-pensioen te vervallen. Was dit onderscheid in het verleden nog verdedigbaar, thans is dit nauwelijks nog het geval. Bovendien heeft de Kamer meermalen uit-gesproken dat de rechtspositie voor politici zoveel mogelijk gelijkgeschakeld moet worden met die voor werknemers respectievelijk ambtenaren. Ook vereenvoudigt en verbe-tert de uitvoering. De decentrale uitvoering is regelmatig moeizaam en niet altijd adequaat. Daarnaast biedt het meer zekerheid. Niet alleen voor voormalige politieke ambtsdragers op rijksniveau maar vooral ook op decentraal niveau. Zo heeft thans lang niet iedere decentrale overheid voldoende gereserveerd voor toekomstige pensioenbetalin-gen en dit geldt zelfs in hoge mate voor de rijksoverheid. Teneinde dit financieringsprobleem te kunnen oplossen wordt gedacht aan een overgangsvariant.

5. Overgangsvariant

Met uitzondering van de eerstgenoemde variant zal bij iedere andere variant alsnog een niet onaanzienlijk bedrag in het fonds (Appa of ABP) gestort dienen te worden. Vanwege dit financieringsprobleem wordt daarom gedacht aan een overgangsregeling waarbij de nieuwe regeling (dus fondsvorming) uitsluitend gaat gelden voor de nieuwe rechten.

De reeds opgebouwde rechten, inclusief die van de al Appa-gepensioneerden, worden dan nog betaald uit de begroting van de betrokken overheden. Hoewel zo’n overgangsregeling blijkens het pensioenak-koord in principe toelaatbaar is heeft de commissie rechtspositie in het recente eerste overleg met BZK over dit nieuwe pensioenakkoord nadrukkelijk verklaard grote aarzeling bij zo’n constructie te hebben. Zowel principieel als uitvoeringstechnisch is het niet wenselijk langdurig twee pensioenstelsels in één regeling te handhaven. Nog belangrijker: ook alle politieke ambtsdragers hebben recht op evenredige pensioenzekerheid. Al in 2001 (!) is de motie daartoe aangenomen.

6. Keuzevariant

Het nieuwe pensioenstelsel is een premieregeling (zie Nestor december 2021). In het pensioenakkoord is ech-ter vastgelegd dat men niet zelf kiest aan welke organisatie men premie wil betalen maar dat men pensioen opbouwt bij het pensioenfonds van de bedrijfstak waarbij de werkgever hoort. Begrijpelijk gezien de historie van ons pensioenstelsel. Maar juist gelet op de bijzondere en afwijkende positie van politieke ambtsdragers zou overwogen kunnen worden hen de keuze te bieden tussen het ‘voorge-schreven’ Appa/ABP-pensioen dan wel te blijven bij het pensioenfonds waar-bij hij/zij al pensioen opbouwde waar-bij dan de maandelijke premie wordt afgedragen aan het fonds waar men al bij zat. Er zijn dus meerdere varianten denkbaar maar de belangrijkste en ook principiële keuze gaat tussen het handhaven van de ‘eigen’ Appa-re-geling in enigerlei vorm dan wel het onderbrengen van het pensioen van alle politieke ambtsdragers bij het ABP door het ABP-reglement integraal van toepassing te verklaren. Daarmee wordt tevens voldaan aan een andere vereiste namelijk een uniforme cen-trale administratie en uitvoering. De huidige Appa-regeling, gefinancierd via de begroting, kent dit element niet en voldoet niet aan dit vereiste. Juist omdat het hier gaat om een principiële keuze en een direct belang van de VOP-leden gaat de commissie rechtspositie over deze mogelijkheden in vergadering met uw bestuur. Ook zullen wij contacten leggen met ande-re organisaties van belanghebbenden zoals de wethoudersvereniging, het genootschap van gedeputeerden en de Unie van Waterschappen. Deze laatste als vertegenwoordiger van de dagelijks bestuurders van water-schappen. Het is een groot voordeel indien een gezamenlijk standpunt kan worden uitgedragen. Blijkt dit onverhoopt niet haalbaar dan is het in ieder geval nuttig de verschillende standpunten en de daarbij behorende argumentaties te kennen. Uiteraard houden wij u op de hoogte.

En als altijd het belangrijkste:

blijf gezond!

Ad Nijhuis
Voorzitter commissie rechtspositie

Redactie

J.M. (Monique) de Vries C. (Cees) Bremmer	monique@devries.to c.bremmer@planet.nl	070-3520749 071-5613125 06-54853189
G.J.W. (Gerritjan) van Oven	vanoven@casema.nl	071-8890451 06-25590716
J.P. (Joost) van Iersel	jpvaniersel@gmail.com	070-3546165 06-20597487
B.R.A. (Bob) van den Bos Paul van der Kraan, eindredacteur	bravandenbos@planet.nl p.vdkraan@tweedekamer.nl	06-20978171 070-3183183 06-31634125
Gastredacteurs: <i>Ruud Koole en Theo van den Doel</i>		

Commissie rechtspositie

G.B. (Ad) Nijhuis, voorzitter	postvoorgb@gmail.com	0523-677366
P.J. (Pieter Jan) Biesheuvel	pj.biesheuvel@12move.nl	070-3455975
F. (Francisca) Ravestein	franciscaravestein@gmail.com	06-29359059
j. (Hannie) Stuurman	hannie.stuurman@upcmail.nl	0187-841338

Bestuur

J.G.C. (Jan Kees) Wiebenga, voorzitter	jwiebenga@hotmail.com	023-5246141
J.P. (Joost) van Iersel, vicevoorzitter	jpvaniersel@gmail.com	070-3546165 06-20597487
A. (Arie) de Jong, secretaris	ariedejong@hetnet.nl	071-5212318 06-47381662
E.G.E.M. (Liesbeth) Bloemen, penningmeester	Lizbloemen@hetnet.nl	071-3018529
G. (Gerrit) Valk, Internat. secr.	gerrit.valk@wxss.nl	06-55382145
D. (Doeke) Eisma	deisma6@gmail.com	070-3241543 06-52606675
A.L.E.C. (Anne Lize) van der Stoel	alecvdstoel@me.com	020-6252904 06 55101273

Ambtelijke ondersteuning

Druk: Reprografische afdeling Tweede Kamer
Vormgeving: Stafdienst Communicatie, H.A. (Henk) van der Velden

Verenigingsadres/ledenadministratie

Vereniging van Oud-Parlementariërs, t.a.v. P.A. (Paul) van der Kraan
Postbus 20018, 2500 EA Den Haag
Website(s): www.Oud-Parlementariërs.nl
Het lidmaatschap van de Vereniging van Oud-Parlementariërs (VOP) staat open voor oud-leden van de Tweede Kamer en/of Eerste Kamer der Staten-Generaal en het Europees Parlement. De contributie bedraagt € 30,- per jaar en moet worden voldaan op betaalrekening NL34INGB0000253063 van de Vereniging van Oud-Parlementariërs, Den Haag.

“Kennis is de enige grondstof die vermenigvuldigt als je hem deelt”

Ook in dit en de komende nummers is er aandacht voor een van onze VOP-leden. Dit keer is dat Eppo Bruins. Eppo Bruins was lid van de Tweede Kamer voor de Christen-Unie van 2015-2021.

“Wilde je eigenlijk terugkomen?”

Ja, ik had mij weer beschikbaar gesteld en stond op de 7e plek. Na de kabinetsformatie betekent dat dat ik nu de eerstvolgende vervanger ben! De Kiesraad komt dus bij mij uit, als er een vacature zou ontstaan.

“Ik hoor een voorbehoud”

Ja, dat is er zeker. Dat is wel een dilemma. Maar in mijn nieuwe functie als voorzitter van de AWTI kan ik niet de Kamer in, want dat én het Kamerlidmaatschap zijn onverenigbaar. Het ligt niet voor de hand om op korte termijn weer daarmee op te houden. Ik ben wel iemand die zijn beloftes nakomt.

“De AWTI?”

De AWTI is de onafhankelijke adviesraad van de regering en het parlement op het gebied van wetenschap, technologie en innovatie. In 2014 is de AWTI bij Wet ingesteld als opvolger van de AWT (Adviesraad wetenschap- en technologiebeleid). De raad bestaat uit tien deskundigen uit de wetenschappelijke wereld en uit het bedrijfsleven en een ondersteunend bureau. Het is een baan voor 2 1/2 dag in de week.

Waarom deze functie?

Het past mij als een handschoen, gezien mijn vorige functies en mijn studie (Eppo is gepromoveerd natuurkundige en was onder meer directeur van de technologiestichting STW). Ik keek al naar die plek met heel veel ontzag vanaf mijn jonge jaren als beleidsmedewerker. 22 jaar onderzoeksbeleid, innovatiemanagement, wetenschapsfinanciering en een kleine zes jaar politiek op het hoogste niveau. Dat komt nu allemaal in deze baan samen. Het is mij op het lijf geschreven en het is een eer dat ik deze club met gezagsvolle mensen mag voorzitten.

Hoe heb je jouw Kamerlidmaatschap beleefd?

Als zeer waardevol! Ik kreeg de gelegenheid om vele beleidsterreinen te doen, financiën, luchtvaart, wetenschap, eigenlijk was niets mij te veel. Ik viel ook vaak in voor collega's wanneer die om een of andere reden verhinderd waren. Daarom kon ik ook heel goed dwarsverbanden zien en leggen. Ik heb altijd de indruk gehad dat men mijn bijdragen als zinvol heeft ervaren. In een kleine fractie kan je veel meer je vleugels uitslaan. Ik heb gesmuld van de breedte.

Zijn er andere zaken waar je met plezier op terugkijkt?

Zeker. Waar ik met heel veel plezier aan terugdenk is de samenwerking in de fractie. Dat was warm en respectvol. Geweldige club om mee te mogen samenwerken. Je kon er veilig met elkaar praten. Mijn lelijke gele bank was vrij bekend als plek waar je je hart kon luchten, ook voor mensen uit andere fracties!

Nu je wat meer afstand hebt, wat zou je de huidige en nieuwe Kamerleden willen meegeven

Allereerst dat kennis, en daarmee wetenschap, heel belangrijk is. Kennis is de enige grondstof die vermenigvuldigt als je hem deelt. Dat is ook wat ik naar voren breng in mijn nieuwe functie.

Verder zie ik dat (jongere) Kamerleden binnen komen met enorme ambitie. Niet zo gek, je verwacht eindelijk iets voor elkaar te krijgen... Maar de realiteit is dat je een heel lange adem nodig hebt voordat je het karretje aan de rol krijgt. Die druk geeft burn-out verschijnselen. De politiek zou gebaat zijn met meer oudere zij-instromers die zich minder gelegen laten liggen aan de beeldvorming

Tot slot: de uitspraak over het regeerakkoord Rutte-3, met de meloenen die daarin stonden om door te slikken?

Ja, daar word ik nog weleens aan herinnerd! Eigenlijk is die metafoor van Pieter Grinwis, nu Kamerlid en toen fractiemedewerker. Het was bedoeld om aan te geven dat ook wij punten in het regeerakkoord moeilijk vonden. Uiteindelijk is dié meloen niet doorgeslikt. Dat ging namelijk om de afschaffing van dividendbelasting en die ging uiteindelijk helemaal niet door...

